

УДК

Стуліка Олена Борисівна
Маріупольський державний університет

**Психологічні особливості розвитку усного мовлення як основи
формування комунікативної компетенції майбутніх вчителів іноземної
мови**

Розглядаються психологічні особливості сприймання усного повідомлення на стадіях сприйняття та розуміння іноземної мови. Проаналізовано труднощі, що виникають під час розуміння іноземного мовлення.

Ключові слова: компетенція, розуміння мовлення, розвиток мовлення, комунікативні труднощі.

Актуальність проблеми. Основним принципом освітньої моделі ХХІ ст. є повага до особистості та сприяння її розвитку. Намагаючись інтегрувати в європейський освітній простір, Україна наполегливо реформує систему освіти, що передбачає орієнтацію на всебічний розвиток потенційних можливостей учнів. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції передбачають здатність слухати, розуміти, розмовляти і передавати інформацію іноземною мовою. Комунікативна компетенція є метою і результатом навчання, який стає реальним лише при наявності сформованої лінгвістичної компетенції та високої вмотивованості студентів. Принцип комунікативної спрямованості визначає зміст навчання - відбір та організацію лінгвістичного матеріалу, конкретизацію сфер і ситуацій спілкування, ставить викладача перед необхідністю відповідної організації навчального процесу, використання різноманітних організаційних форм для здійснення спілкування, що підвищують мотивацію навчання.[4]

Визначаючи потреби як початок діяльності, більшість вчених розглядає спілкування у співвідношенні з діяльністю, але підходить до цього по-різному:

спілкування і діяльність - дві рівнозначні категорії буття людини (Б.Ф.Ломов, Л.П.Буєва); спілкування є одним із проявів діяльності (Г.М.Андрєєва); спілкування є особливий вид діяльності (О.М.Леонтєв, МЛ.Лісіна, Р.С.Немов). У багатьох працях спілкування визначається як особливий специфічний різновид діяльності, що, насправді, адекватно комунікативній діяльності.

Метою статті було розглянути особливості розвитку усного іншомовного мовлення як основи формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземної мови.

Відомо, що підсумковим критерієм опанування іноземної мови є вільне володіння усним і письмовим мовленням, тож погане оволодіння іноземною мовою породжує специфічну тривогу, яка виникає через усвідомлення недостатності своїх знань для висловлення думки та очікування негативної оцінки з боку слухачів, що є своєрідним великим іспитом на стійкість самооцінки, тому що ця тривога може знівечити рівень домагань, знизити впевненість у собі, як наслідок, дезорганізувати діяльність: чим вища тривога, тим більше деструктурованою є діяльність, а отже у багатьох суб'єктів навчання виникає своєрідний "внутрішній опір мові [1].

З психологічної точки зору саме застосування ігор на заняттях з іноземної мови є ефективним засобом привертання, зосередження та утримання уваги, тому що ігри знімають психологічний бар'єр страху перед спілкуванням, дають можливість використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях та забезпечують ефективне поєднання мотивації й можливості для розмовної практики. До критеріїв відбору ігор, які підвищують мотивацію до оволодіння іноземною мовою студентів та сприяють їх мовленнєвому розвитку відносять: новизну; динамічність (уповільнена гра притуплює гостроту реакції); відповідність професійним потребам; комунікативну спрямованість; наявність елемента змагання.

При організації виконання комунікативних завдань варто враховувати фактори правильного вибору рівня керування діями /діяльністю студента;

забезпечення студентів необхідними для виконання завдання опорам; обрання оптимального для цієї справи способу її організації.

Важливим при навчанні усного іншомовного спілкування є те, що комунікативні ігри дозволяють швидко перейти від тренувальних вправ до власне комунікативної іншомовної діяльності. Як дослідила І.В. Коваль [1], успішність з іноземної мови, інших предметів та комунікативність перебувають у прямому відношенні. Тут виявляється ефект підсилення або самопідсилення, і навпаки, повторюваний неуспіх призводить зрештою до "виснаження" мотивації.

Подолання труднощів, пов'язаних із сприйняттям іноземного мовлення, пов'язане з розвитком відчуттів. Висока культура наших відчуттів не є природженою, її слід спеціально розвивати, а при оволодінні іноземною мовою це доводиться робити майже наново, оскільки іноземне мовлення вимагає часом таких умінь, які не грали істотної ролі при оволодінні рідною мовою.

Дуже важливими є уміння: впізнавати слова, що зазнали зміни в потоці мови, виділяти слова, що стоять під наголосом; осмислювати тип інтонації, з якою вимовляється ця пропозиція; диференціювати близькі за звучанням слова; сприймати мову на слух, як за наявності, так і за відсутності зорової опори; сприймати мовлення певним темпом; сприймати мовлення різних осіб. [2]

Розуміння іноземної мови супроводжується складною розумовою діяльністю, що поєднує впізнавання мовних засобів і осмислення змісту. У основі розуміння сенсу висловлювання в цілому лежить словесне розуміння.

Осмислення почутої мови відбувається на основі взаємодії відчуттів і мислення. Під впливом мови на наші органи чуття в нашій свідомості виникають визначені мовні патени, які треба впізнати і осмислити, внаслідок чого настає розуміння мови. Швидкість і точність такого розуміння залежать від того, наскільки міцним і чітким є зв'язок між звуковою моделлю мовних зразків і слів в мовному потоці та їх семантичним наповненням, краще, коли в мові фігурує матеріал, спеціально засвоєний з установкою на впізнавання. [4]

Інакше кажучи, пізнаванню доступне те, що вже раніше сприймалося в тій же самій формі і з тим же значенням.

Словесне розуміння іноземної мови пов'язане з цілим рядом труднощів як лексичного, так і граматичного порядку. Предметне розуміння, як і словесне, спирається на впізнання знайомого і на осмислення нового, включення його в сферу відомого. І в цьому випадку наявність знайомого матеріалу полегшує розуміння мови. [1,3]

За наявності абсолютно знайомого змісту дуже важко тривалий час підтримувати інтерес до сприйманої мови. Тому, коректне поєднання нового із відомим є запорукою створення найкращих умов для сприйняття мови на слух. Інші завдання висувуються на перший план при слуханні мови, що має розповідний характер. Тут не можна обмежитися тільки предметно-образним розумінням, з'являється необхідність зрозуміти причинно-слідчі зв'язки між фактами. Разом з розумінням фактів настає розуміння думок, логіки подій. [4]

Логічне розуміння висловлювання настає в результаті складних розумових операцій, що включають аналіз і синтез, аналогію, індукцію і дедукцію і вимагає досить високого розумового розвитку. Воно безпосередньо пов'язане з виникненням певної спрямованості думки і поєднанням частин у ціле. У ряді випадків тільки логічного розуміння буває також недостатньо. Глибоке і точне розуміння почутого припускає проникнення в те, що виражено в розповіді, не прямолінійно, а алегорично, за допомогою художніх засобів і інтонації. Уловивши тон висловлювання, ми розуміємо багато того, що безпосередньо не було сформульовано.

При безпосередньому характері розуміння це відбувається на базі іноземної мови і вимагає спеціально розвиненої слухової і логічної пам'яті. Відсутність цих якостей у слухача нерідко буває причиною, що гальмує розуміння зв'язного тексту, навіть самого нескладного за змістом і мові.

Труднощі, які супроводжують розуміння змісту мови, сприйнятої на слух, аналогічні тим, з якими зустрічаються учні при читанні, але в усному мовленні їх значення надзвичайно зростає. Для повного розуміння сенсу висловлювання

потрібно також розуміння відношення того, хто говорить до того, що він говорить, мотивація тих або інших положень, що зустрілися в мові. Усе це зазвичай не буває висловлено, але є результатом сказаного або вже відомого. Особливу трудність в цьому випадку складає наявність певного підтексту, не завжди достатньо прозорого.

Висновок. У контексті дослідження усного мовлення як основи формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземної мови треба відмітити, що мовленнєва діяльність постає одночасно метою, змістом, формою і засобом навчання. Комунікативні вміння як феномен особистості відносяться до продуктивної діяльності, формуються й розвиваються в ній. Здатність студентів спілкуватися іноземною мовою забезпечується формуванням у них іншомовної комунікативної компетенції.

Література

1. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянська Е.В. Психология управления. // А.М.Бандурка, С.П.Бочарова, Е.В.Землянская - Харьков, 2004. - 470 с.
2. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания.// Е.И.Головаха, Н.В.Панина - К.: Политиздат, 1989. - 189 с.
3. Карнышев А.Д., Иванова Е.А. Психология деятельности и управления: учеб. пособие // А.Д.Карнышев, Е.А. Иванова. - Иркутск: Уzd-во ИГЭА, 2001. - 192 с.
4. Лук'ян Я.А. Барьеры общения. Конфликты. Стресс.// Я.А.Лук'ян. - Мн., 2002. - 402 с.

Olena Stulika

Mariupol State University

Psychological peculiarities of oral speech development as the basis of formation of communicative competence of future foreign language teachers.

The psychological peculiarities of oral message perception on the stages of receiving

and understanding of foreign language are viewed. The author analyzes the difficulties appearing during the process of speaking foreign language.

Keywords: competence, understanding of speech, speech development, communicative difficulties.

Стулика Елена Борисовна

Мариупольский государственный университет

**Психологические особенности развития устной речи как основы
формирования коммуникативной компетенции будущих учителей
иностранного языка**

Рассмотрены психологические особенности восприятия усного сообщения на стадиях получения и понимания иностранного языка. Проанализованы трудности, которые возникают во время понимания иноязычной речи.

Ключевые слова: компетенция, понимание речи, развитие речи, коммуникативные трудности.